

УДК 159.99

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Танасійчук О.М.

Херсонський державний університет

У статті проаналізовано поняття «професійного становлення», розкрито його вікові межі та складові. Результатом теоретичного аналізу є розроблена схема професіогенезу та визначення місця професійного становлення у складі цього процесу. Автором визначено, що професійне становлення розпочинається з моменту формування бажання до професійної діяльності, активного пошуку професійного заняття та закінчується втратою працездатності. Для кожного з етапів становлення є характерними новотвори, які також розглянуто та описано у статті. Доведена необхідність дослідження професійного становлення на всіх етапах професійного шляху особистості.

Ключові слова: професійне становлення, професійний розвиток, професіогенез, професіоналізм, професійне самоздійснення.

Постановка проблеми. Професійна діяльність займає значну частину людської життєдіяльності та є невід'ємною часткою її онтогенезу. З розвитком особистості межє і розвиток професійних вподобань та інтересів. Обрана особистістю професія детермінує її психологічне здоров'я, позитивне самоствавлення та саморозвиток, визначає соціальне положення та матеріальне становище. Тому є важливим дослідження тематики професійного шляху. Крім того, потреба дослідження професійного розвитку особистості обумовлена низкою факторів: політичних (входження України в ЄС); освітніх (численні зміни пріоритетних напрямків навчання, реформи в галузі освіти: нова українська школа, болонський процес); наукових (сплутаність термінології, теоретизованість заявленої проблематики, науковий прогрес) та інш. Найбільш суттєвою є субституція самої професійної діяльності за рахунок найновіших гаджетів. Не кожна особистість готова до постійної дезадаптації, інформаційної депривації або її надлишку, динамічних суспільних змін та нових потреб соціуму. Здавалося, що діяльність людини повинна полегшуватися за рахунок нових технологій, проте ми маємо дещо іншу закономірність, за якою ускладнюється соціальне буття (це стосується як історичних подій, так і змін в особистісному плані). Запропонована тематика вимагає осучаснення, нових теоретичних основ та емпіричних досліджень.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Вивчення можливих шляхів вирішення цих наукових проблем присвячена низка досліджень: різноманітним психологічним аспектам професійної діяльності і професіоналізації особистості загалом (Е. Зеєр, Є. Климов, Т. Кудрявцев, С. Максименко, Л. Мітіна, Ю. Поваренков, Д. Сьюпер та ін.); спроби охарактеризувати процес професійного становлення та його стадії знаходимо також у роботах Є. Климова, С. Максименка, А. Маркової, Н. Самоукиної, Д. Сьюпера, В. Шадрікова, Т. Щербан та ін.

Багатство та оригінальність різних підходів до вирішення проблеми професійного становлення, розроблених вченими, дає можливість значно розширити розуміння цього процесу в рамках психологічних знань, але не вичерпує проблеми в цілому.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У психологічній літературі поняття «професійного становлення» межє

з такими поняттями як «професіогенез» та «професійний розвиток». Молоді науковці використовують у своїх роботах ці поняття як тотожні, але вони мають різне наповнення та сутність. Крім того складові професійного становлення не окреслені чітко, а його вікові межі відносні та варіюються в залежності від авторської позиції. У статті ми окреслимо шляхи вирішення цих питань. Провівши глибокий теоретичний аналіз існуючої літератури, ми встановили, що проблема професійного становлення, в першу чергу, потребує уточнення.

Формулювання мети статті. Розкрити сутність поняття «професійне становлення», розмежування його від поняття «професійний розвиток», визначити етапність та виокремити складові цього процесу.

Виклад основного матеріалу. В процесі теоретичної роботи ми спостерігали поодинокі уявлення про використання понять «професіогенез» та «професійне становлення» як тотожних. Так, К. Абдульханова-Славська професійне становлення розглядає «у нерозривному зв'язку з вибором життєвого шляху. Зв'язок особистості з професією – є перспектива та ретроспектива особистості. Від характеру цього зв'язку залежить вибір професії» [1, с. 30].

Вітчизняний дослідник Н. Волянко тлумачить процес професійного становлення як психологічну категорію, що відображає процес саморозвитку людини впродовж життя, у межах якого відбувається становлення специфічних видів суб'єктивної активності особистості на основі розвитку і структурування сукупності професійно орієнтованих її характеристик, що забезпечують реалізацію функцій пізнання, спілкування та регуляції в конкретних видах діяльності і на етапах професійного шляху [4].

Ю. Поваренков процес становлення і реалізації професіонала розглядає як послідовне чи паралельне вирішення комплексу завдань професійного розвитку, які ставить перед собою суб'єкт пізнання і прийняття соціальної ситуації професійного розвитку із урахуванням своїх життєвих і професійних цілей [16]. Ю. Поваренков у професійному становленні виділив п'ять стадій: 1) допрофесійного розвитку; 2) пошуку і вибору професії (оптація); 3) професійного навчання; 4) самостійної професійної діяльності; 5) післяпрофесійного розвитку [16]. Тобто, цей

автор поєднує поняття професійного розвитку та становлення, проте він вказує і можливість розвитку самої особистості в допрофесійному періоді, включаючи і особистісний розвиток, що впливає на подальше професійне буття.

Розмежовує ці поняття В. Орлов, визначаючи професійне становлення як процес формування професійних якостей та розвитку професійної культури, на якому професійні якості вже сформувалися, але професійна діяльність не набула остаточної форми відображення у свідомості індивіда власного об'єктивно-реального розвитку особистісних професійних якостей; рух до розв'язання суперечності між наявними рефлексивними уявленнями, способами мислення, знаннями, уміннями та навичками професійної діяльності і відсутністю досвіду їх реалізації на практиці, між минулим досвідом особистісного розвитку та майбутнім розвитком професійної майстерності, культури праці, між двома етапами усвідомлення власного Я: Я-студент, що опановує професію і Я-фахівець [15].

Т. Кудрявцев дає визначення професійне становлення як тривалого процесу розвитку особистості, що починається з формування професійних намірів аж до самореалізації в професійній діяльності. Найбільш значущим періодом цього процесу виступає професійне самовизначення [10]. Автор також виділяє стадії професійного становлення: виникнення і формування професійних намірів, попереднього орієнтування та залучення до різних сфер праці; професійне навчання; процес входження; повна або часткова реалізація особистості в професійній праці [10].

В. Слободчиков та Є. Ісаєв розглядає процес становлення як складову процесу розвитку. На їх думку, категорія розвиток одночасно містить у собі як мінімум три процеси: становлення, формування, перетворення. Професійне становлення – це перехід від одного певного стану до іншого – більш високого рівня; єдність вже здійсненого і потенційно можливого [17].

Досить цікава думка відображена у роботах І. Дружиніної, яка процес професійного розвитку поділяє на три великі етапи: 1) професійне самовизначення і вибір професії – тут відбувається зародження того, що виступає потім як професійна компетентність і ефективність; 2) професійне становлення – в цей період відбувається безпосереднє формування професійної компетентності; 3) професійне вдосконалення [5].

Важливо зазначити теоретичні погляди Є. Климова, які є визначальними для психології праці і на які в подальшому ми будемо спиратися при побудові власної схеми професіогенезу [7]. Під професійним становленням фахівця Є. Климов розуміє процес прогресивної зміни його особистості внаслідок соціальних впливів, професійної діяльності і власної активності, спрямованої на самоудосконалення і само здійснення [7]. Є. Климов вивів основні стадії розвитку людини як суб'єкта праці: «оптант» (стадія підготовки до життя, до праці, свідомого і відповідального планування і вибору професійного шляху); «адепт» (стадія професійної підготовки); «адаптант» (стадія входження в професію після завершення професійного навчання, що продовжується від декількох місяців до 2-3 років); «інтернал» (ста-

дія входження в професію як повноцінного колеги); «майстер» (стадія, набуття індивідуального стилю); «авторитет» (стадія професійного вдосконалення); «наставник» (стадія, яка характеризує вищий рівень роботи будь-якого фахівця та професіонала, який може передавати професійні знання) [7].

Нам імпонує думка С. Максименка про те, що сутність професійного становлення полягає в тому, що індивід, прийнявши на себе професійну роль, лише розпочинає освоєння функціонального змісту професійної діяльності. При цьому процес професійного розвитку є нерівномірним і гетерохронним, що пов'язано зі станом нестійкості та втрати рівноваги [11].

Російська дослідниця Л. Шнейдер визначає професійне становлення особистості як формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих і професійно важливих якостей і їх інтеграції, готовність до постійного особистісного та професійного зростання [20].

За А. Юрчинською професійне становлення, крім необхідності відповідати вимогам конкретної професійної діяльності, повинне розглядатись у контексті вирішення професійно важливих завдань, що поступово ускладнюються та сприяють оволодінню фахівцем необхідним комплексом професійно значимих ділових, особистісних, комунікативних, моральних якостей тощо [21]. Ця наукова позиція робить достовірними наші уявлення, що професійне становлення в процесі професійної підготовки найбільш значуще впливає на особистість людини, цей процес стимулює розвиток професійно важливих якостей та здібностей, професійних знань і вмінь, супроводжується активним якісним перетворенням особистості свого внутрішнього світу, що в подальшому створює основу для творчої самореалізації особистості. Але цей процес не завершується отриманням диплому Вишу або певного училища, а продовжується, систематизується і вдосконалюється на протязі всієї професійної діяльності людини.

Ми підтримуємо наукові погляди Д. Сьюпера, що професійний розвиток поняття ширше за професійне становлення. На нашу думку, воно співвідноситься з поняттям професіогенез і є його невід'ємною частиною. Стадії професійного розвитку, за Д. Сьюпером, співвідносяться із етапами життєвого шляху людини [22]. Д. Сьюпер описує стадії та етапи професійного розвитку, що розрізняються типовими завданнями: стадія «пробудження», що характеризується ідентифікацією дитини з людьми, що оточують його, включає етапи «фантазії» (домінування дитячих потреб, у віці 4-10 років), «інтересів» (програвання професійних ролей в уяві, 11-12 років), «здібностей» (їх прояв і співвідношення із зовнішніми вимогами, 13-14 років); стадія «дослідження», на якій відбувається реальне програвання різних ролей, включає етапи «експерименту» (попередній професійний вибір і його апробація, 15-17 років), «переходу» (реалізація Я-концепції, 18-21 рік) і «проби» (оволодіння складом професійної діяльності, 22-24 року); стадія «консолідації», метою якої є знаходження стійкої професійної позиції, включає етапи «проби» (самоствердження в полі діяльності або повторний вибір, 25-30 років) і «стабілізації» (направлен-

ня всіх зусиль в одне русло, 31-44 року); стадія «збереження» характеризується прагненням зберегти статус (45-64 року); стадія «зниження» є відходом з професійного життя [22].

Також досконалу в теоретичному та практичному плані періодизацію було запропоновано Є. Зеєром. Ним було виділено сім стадій: аморфна оптація (0-12 років), на якій формуються професійна орієнтовані інтереси і схильності; оптація (12-16 років) – визначаються професійні наміри, вибір шляху професійної освіти і професійної підготовки, навчально-професійне самовизначення; професійна підготовка (16-23 років) – відбувається професійне самовизначення, готовність до самостійної праці; професійна адаптація (18-25 років) – освоєння нової соціальної ролі, досвіду самостійного виконання професійної діяльності, професійно важливі якості; первинна професіоналізація – формується професійна позиція, інтегративні професійно значимі констеляції, індивідуальний стиль діяльності, кваліфікована праця; вторинна професіоналізація – вдосконалюється професійний менталітет, ідентифікація з професійним співтовариством, професійна мобільність, корпоративність, висококваліфікована діяльність; професійна майстерність – реалізується творча професійна діяльність; вершина професійного розвитку [6].

Ми систематизували результати теоретичного дослідження на рисунку 1, на який будемо опиратися при подальшому описі. Необхідно зазначити, що схема відповідає саме позитивному напрямку розвитку професіогенезу, не включаючи та не аналізуючи професійні кризи, травматичні події та надзвичайних ситуацій, що впливають на індивідуальний розвиток професійної діяльності, оскільки вони не є темою нашого дослідження, проте окреслити їх місце у професійній самосвідомості особистості необхідно.

На основі теоретичного аналізу ми вважаємо, що професіогенез – це поступовий, планомірний, багатоглибкий, безперервний процес, що розпочинається з самого народження дитини та закінчується втратою працездатності (повною неможливістю виконання професійних обов'язків та/ або передачі досвіду та знань) або смертю особистості. Ми не погоджуємося з тим, що професіогенез це надбання більш зрілого віку, оскільки аналізуючи навіть частинку – генез – вже можна говорити про детермінацію процесу виникнення та подальшого розвитку. Умовно професіогенез ми розділили на два етапи: пасивний та активний.

Пасивний етап або зовнішньоорієнтований – це етап формування професійних уявлень під впливом зовнішніх обставин, батьків або еталонів. Він починається з моменту, коли дитина починає сприймати оточуючу інформацію та закінчується на певному шкільному етапі. Важко виділити певний вік або клас, в даному випадку, в більшій мірі це залежить від особистості школяра, його самостійності та готовності до професійної діяльності. Ключовим на даному етапі є початок процесу професійного самовизначення.

Активний етап охоплює більшу частину людського життя та може направляти його. Його вікові межі охоплюють юнацький вік та закінчуються біологічною смертю або втратою працездатності.

Якщо пасивний етап має більш спостерігаючу, теоретико-пізнавальну та поглинаючу функції, активний етап – творчий, моделюючий, прогностичний. Саме на цьому етапі відбувається професійне становлення особистості, що включає сім етапів професійного розвитку за Є. Климовим. Їх характеристики розкриті вище. Особистість на своєму професійному шляху проходить всі вказані стадії, проте вона може повертатися на більш рані (якщо говорити про активний етап) з метою їх коригування. Це означає, що особистість обрала професійний шлях некоректно або є потреба зміни професійної діяльності з різних причин.

Професійне становлення розпочинається з моменту формування бажання до професійної діяльності, активного пошуку професійного заняття та закінчується втратою працездатності. Як зазначає Т. Алексєєва, під становленням визначають перехід від однієї визначеності буття до іншої [2]. І ці переходи відображені в сім стадіях: оптант, адепт, адаптант, інтернал, майстер, авторитет, наставник. На кожному з етапів спостерігаються новотвори, які необхідно коротко описати.

Готовність до професійної діяльності та професійне самовизначення є надбанням стадії оптації, і саме ці критерії, а саме їх наявність, дають нам можливість говорити про перехід від пасивної стадії професіогенезу до активної. При сформованості професійного самовизначення особистість переходить до етапу адепта. Проте стадія оптації може набувати циклічного характеру при умові порушення процесу індивідуального професійного вибору.

Як зазначає Е. Зеєр, професійне самовизначення не зводиться до одномоментного акту вибору професії і не закінчується із завершенням професійної підготовки за обраною спеціальністю [6]. З ним погоджується і Е. Симанюк, зазначаючи, що професійне самовизначення здійснюється впродовж всього професійного життя: особистість постійно рефлексує, переосмислює своє професійне буття і самостверджується в професії [19].

О. Вітковська визначає професійне самовизначення як цілісний, інтегративний процес, у якому реалізуються основні життєві цінності людини і конкретизуються аспекти її життєвого, особистісного, соціального самовизначення та виділяє три головні компоненти у структурі професійного самовизначення: 1) проблему самореалізації; 2) проблему вибору і 3) проблему адаптації [3].

Професійне самовизначення залежить від готовності людини до професійного самовизначення. С. Максименко визначає готовність до того чи іншого виду діяльності як цілеспрямоване вираження особистості, що містить її переконання, погляди, ставлення, мотиви, почуття, вольові та інтелектуальні якості, знання, навички, вміння, установки [11].

При успішному проходженні стадії оптації відбувається перехід на стадію адепта, де важливим новотвором є формування професійної придатності. Професійна придатність визначається сукупністю індивідуально-психологічних особливостей людини, що впливають на успішність освоєння якої-небудь трудової діяльності й успішність її виконання.

На стадії адаптанта формується професійний потенціал. На думку В. Маркова, професійний

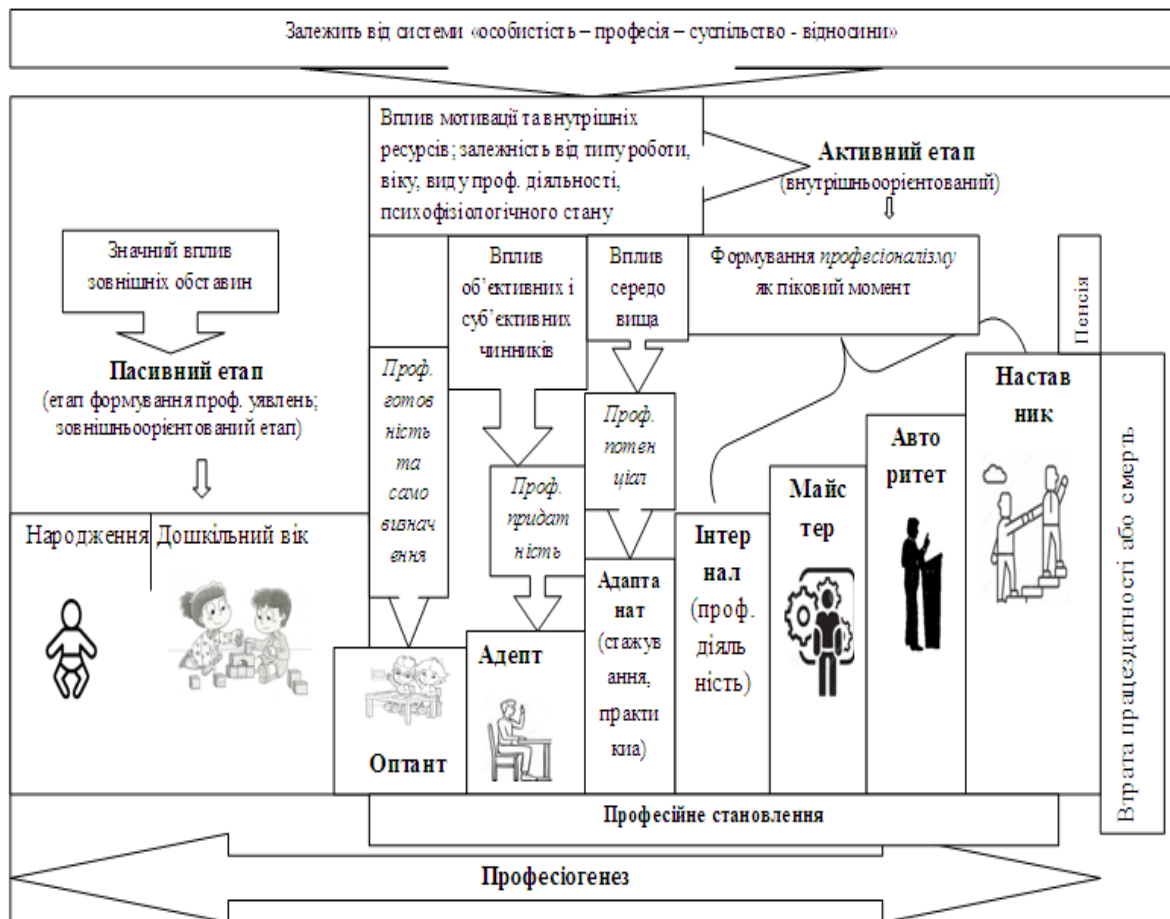

Рис. 1. Схема позитивного професіогенезу

Джерело: розробка автором за даними [1-22]

потенціал є частиною особистісно-професійного потенціалу, який охоплює інтелектуальний, мотиваційний, операційний, комунікативний, творчий, інноваційний потенціали та ін. [12]. Як зазначає Н. Назарук, професійний потенціал як сукупність усіх наявних засобів, можливостей, ресурсів, прихованих здатностей спочатку розвивається, нагромаджується, а пізніше реалізується у професійній діяльності [14].

На стадіях інтерналізація, майстер, авторитет та наставник відбувається досягнення рівня професіоналізму. Впродовж періоду професійного становлення на цих стадіях відбувається формування таких професійних якостей як: професійний досвід, професійна ідентичність, професійне «Я», професійна свідомість, професійне самоздійснення, професійна зрілість. На останніх етапах професійного становлення вони набувають особливого змісту та наповнення. Коротко опишемо їх.

Професійний досвід – це частина життєвого досвіду особистості, що включає в себе знання, уміння, навички, що необхідні в професійній діяльності. Структура досвіду включає усвідомлені та неусвідомлені компоненти [10].

Професійна ідентичність є важливим елементом становлення, що детермінує особистісне та професійне зростання особистості [18]. Професійна ідентичність є результатом тривалого особистісного та професійного розвитку, залежить від високого рівня оволодіння професією, разом з тим цей процес починає шлях свого фор-

мування під час навчання у ВНЗ і має прямий взаємозв'язок з усвідомленням мети навчання, його змісту в контексті оволодіння обраною професією [18].

На думку Т. Комар, поняття «професійна ідентичність» тісно пов'язано з поняттям «професійна зрілість». Як зазначає дослідниця, професійна зрілість є психологічною категорією, що відображає рівень підготовленості студента-випускника до самореалізації у професійній діяльності, до виконання нормативно-функціональних обов'язків на високому рівні з урахуванням багатопрофільності, багатомірності та багатофункціональності [9].

Професійна самосвідомість також є частиною особистісної самосвідомості та життєвого самоздійснення особистості. Л. Міщук визначає професійну самосвідомість як процес формування себе як професіонала та самовідношення до себе як професіонала. «Професійне Я» як вагома частина професійної свідомості тлумачиться автором як форма відкриття в собі, переживання аспектів своєї особистості пов'язаних із професією [13].

Професійне самоздійснення в повній мірі описано українським науковцем О. Кожуном. Під цим поняттям він розуміє одну із найважливіших форм життєвого самоздійснення, що характеризується високим рівнем розкриття особистісного потенціалу фахівця у обраній професії, розвитком його здібностей, взаємопоєднанням із професією, повсякчасною затребуваністю його про-

фесійної кваліфікації, широким використанням його професійного досвіду та здобутків іншими фахівцями. Професійне самоздійснення може відбуватися у двох загальних формах (способах): зовнішньо-професійний (досягнення значущих здобутків у різних аспектах професійної діяльності); внутрішньо-професійний (професійне самовдосконалення, спрямоване на підвищення професійної компетентності та розвиток професійно-важливих якостей) [8].

Висновки з даного дослідження та перспективи. Отже, ми розмежували поняття «професійного становлення» від теоретично подібного поняття «професійного розвитку». Також теоретично обґрунтували робоче визначення професійного становлення та описали базові новотвори в процесі ускладнення професійної діяльності,

що є ключовими для становлення особистості в діяльності. Але, не можливо не зазначити, що при теоретичній багатоаспектності і обширності досліджень ще багато властивостей і механізми професійного становлення вимагають додаткового розгляду. Ми розкрили тільки ті аспекти, що мають вагоме значення для нашого емпіричного дослідження.

Не викликає сумніву необхідність подальшого дослідження професійного становлення особистості, враховуючи всі запропоновані етапи, оскільки у науковому плані є переважання робіт зосереджених на вибірці старшокласників та студентів. Але, як було доведено це лише початковий етап, все найбільш вагоме відбувається на більш пізніх. Подібний лонгітюдний експеримент і є перспективами нашого дослідження.

Список літератури:

1. Абульханова-Славська К.А. Личностная регуляция времени / К.А. Абульханова-Славская // Психология личности в трудах отечественных психологов. – СПб.: Питер, 2000. – С. 28-35.
2. Алексеєва Т.В. Професійне становлення особистості в системі вузівської підготовки: теоретико-методологічний аналіз проблеми / Т.В. Алексеєва // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2013. – № 4. – С. 45-51.
3. Вітковська О.І. Психологічні умови професійного самовизначення випускників середніх шкіл у процесі профконсультації: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 2002. – 21 с.
4. Воляннюк Н.Ю. Профессиональное развитие субъекта деятельности / Н.Ю. Воляннюк // Физическое воспитание студентов творческих специальностей : сб. науч. тр. / под ред. С.С. Ермакова. – Харьков: ХГАДИ (ХХПИ), 2003. – С. 37-47.
5. Дружиніна І.А. Професійне становлення майбутніх психологів: теоретико-методологічний аналіз проблеми / І.А. Дружиніна // Український науковий журнал «Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації». – 2011. – № 2. – С. 425-427.
6. Зеер Э.Ф. Психология профессионального развития: учебн. пособие / Э.Ф. Зеер. – 2-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – 240 с.
7. Климов Е.А. Психология профессионала. – М.: Изд-во "Институт практической психологии", 1996. – 400 с.
8. Кокун О.М. Опитувальник професійного само здійснення / О.М. Кокун // Практична психологія та соціальна робота. – 2014. – № 7. – С. 35-39.
9. Комар Т.В. Структура і провідні властивості професійної зрілості майбутнього спеціаліста соціономічного напрямку / Т.В. Комар // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – № 1(44). – С. 9-14.
10. Кудрявцев Т.В. Психологический анализ динамики профессионального самоопределения личности / Т.В. Кудрявцев, В.Ю. Шегурова // Вопросы психологии. – 1983. – № 2. – С. 51-59.
11. Максименко С.Д. Професійне становлення молодого вчителя: навч. посіб. для студ. пед. вузів / С.Д. Максименко, Т.Д. Щербан. – Ужгород: Закарпаття, 1998. – 105 с.
12. Марков В.Н. Профессиональный потенциал и зона ближайшего профессионального развития. Акмеологическое исследование потенциала, резервов и ресурсов человека. Факторы оценки и развития профессионального потенциала кадров управления. – М., 2005. URL: <http://www.potentiales.ru/page300.html>.
13. Міщик Л.І. Соціальна педагогіка: досвід та перспективи / Л.І. Міщик. – Запоріжжя: Запоріжжя, 1999. 248 с.
14. Назарук Н.В. Професійний потенціал вчителя як засіб самореалізації в педагогічній діяльності / Н.В. Назарук // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. – № 2. – С. 433-442.
15. Орлов В.Ф. Професійне становлення вчителів мистецьких дисциплін : монографія / В.Ф. Орлов. – К.: Наукова думка, 2003. – 262 с.
16. Поваренков Ю.П. Системогенетическая концепция профессионального становления человека // Идея системности в современной психологии / под ред. В.А. Барабанщикова. – М.: Изд-во «Институт психологии РАН», 2005. – С. 360-384.
17. Слободчиков В.И. Основы психологической антропологии. Психология развития человека: Развитие субъективной реальности в онтогенезе : учебное пособие для вузов / В.И. Слободчиков, Е.И. Исаев. – М.: Школьная пресса, 2000. – 421 с.
18. Соколюк А.О. Особистісно-професійний розвиток майбутнього фахівця як суб'єкта професійного становлення / А.О. Соколюк // Освіта регіону. – 2014. – № 3(36). – С. 99-104.
19. Сыманюк Э.Э. Психологические барьеры профессионального развития личности. Практико-ориентированная монография / Э.Э. Сыманюк. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 252 с.
20. Шнейдер Л.Б. Профессиональная идентичность: монография / Л.Б. Шнейдер. – М.: МОСУ, 2001. – 272 с.
21. Юрчинська А. Професійна готовність опантанта як фактор екзистенціального вибору / А. Юрчинська // Вісник Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка. Серія: Психологія. – 2014. – № 1(1). – С. 95-98.
22. Super D.E. Vocational development: a framework of research. – N.Y., 1957. – 142 p.

Танасийчук Е.Н.

Херсонський державний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ

Анотація

В статті проаналізовано поняття «професійного становлення», раскрыто його візастні граници и составляющие. Результатом теоретического анализа является разработанная схема професіогенеза и определения професіонального становлення в составе этого процесса. Автором определено, что професіональное становлення начинается с момента формирования желания к професіональной деятельности, активного поиска професіонального занятия и заканчивается достижением человеком пенсионного возраста. Для каждого из этапов становлення характерны новообразования, которые также рассмотрены и описаны в статье. Доказана необходимость исследования професіонального становлення на всех этапах професіонального пути личности.

Ключевые слова: професіональное становлення, професіональное развитие, професіогенез, професіонализм, професіональное самореализации.

Tanasiychuk O.M.

Kherson State University

CONCEPTUAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF PROFESSIONAL FORMATION

Summary

The concept of professional formation was analyzed, disclosed age's limits and components in the article. The scheme of the professionogenesis was developed and described the place of professional formation in this process as a result of the theoretical analysis. The author determined that professional development began with the moment of forming desire for professional activity, active search of professional occupation and ended with the achievement of a person of retirement age. The stages of formation are characterized novelties, which are also considered and described in the article. Proved the necessity of studying professional formation at all stages of the professional way.

Keywords: professional formation, professional development, professionogenesis, professionalism, professional self-realization.